

ACTRICE

ANNE ENRIGHT BIJ DE BEZIGE BIJ

De samenkomst
Het weer van gisteren
De vergeten wals
Het groene pad

Anne Enright

ACTRICE

Vertaald door
Maaïke Bijnsdorp en Lucie Schaap

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Dit boek is mede mogelijk gemaakt door steun van Literature Ireland.

Copyright © 2020 Anne Enright
Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Maaïke Bijnsdorp en
Lucie Schaap

Oorspronkelijke titel *Actress*
Oorspronkelijke uitgever Jonathan Cape, Londen
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld Lawrence Schiller/Getty Images
Foto auteur Dominick Walsh
Vormgeving binnenwerk Aard Bakker
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 8600 9
NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

‘telkens als ik klapte kreeg ik het gevoel dat La Berma
beter gespeeld had.’

Op zoek naar de verloren tijd

MENSEN VRAGEN ME: ‘Hoe was ze echt?’ en ik probeer te achterhalen of ze bedoelen in het dagelijks leven: hoe ze was als ze op pantoffels geroosterd brood met marmelade zat te eten, of hoe ze was als moeder, of hoe ze was als actrice – het woord ster gebruikten we niet. Maar meestal bedoelen ze hoe was ze voordat ze gek werd, alsof hun eigen moeder van de ene op de andere dag zou kunnen omslaan, schiften als een fles melk die je iets te lang hebt bewaard. Of alsof ze misschien zonder het te weten zelf niet helemaal sporen.

Terwijl ze met me praten gebeurt er altijd iets. Ik ben er inmiddels aan gewend. Het voltrekt zich geleidelijk, een groeiende verbazing, alsof ze na vele jaren een oude vlam herkennen.

‘Je hebt haar ogen,’ zeggen ze.

Mensen waren dol op haar. Vreemden, bedoel ik. Ik zag hoe ze naar haar keken en knikten, al hoorden ze geen woord van wat ze zei.

En ja, ik heb haar ogen. Dat wil zeggen, ik heb dezelfde kleur ogen als mijn moeder, bruin met een groene zweem, waarbij mensen in haar geval vooral dat laatste graag benadrukten. Er zijn zelfs alinea’s vol gepend over groene poelen en glinsterend mos door journalisten die in mijn moeders ogen hadden gekeken. We knippen ook op eenzelfde ma-

nier, langzaam en gevoelvol, alsof we aan iets heel moois denken.

Dat weet ik omdat zij me heeft geleerd hoe je dat doet. ‘Denk aan kersenbloesem,’ zei ze, ‘die meedrijft op de wind.’ En soms doe ik dat.

Dat soort dingen kreeg ik mee van Katherine O’Dell, ster op de planken en het witte doek.

‘Hoe gaat het, moedertje mijn?’

‘Kon niet beter,’ zei ze altijd, en de bloesem dreef met bossen tegelijk langs als ze me aankeek.

Er zat een man in de keuken in ons huis aan Dartmouth Square (waar alle belangrijke dingen in mijn leven zich lijken te hebben afgespeeld), die iemand kende die met Marilyn had geslapen en ‘zich sindsdien nooit meer heeft gewassen’, zoals hij zei. Dit nieuwtje hoorde ik als kind toen ik op een avond de trap afkwam, en hij was zo’n aardige oude man, het is me altijd bijgebleven. Dus als mensen me vragen: ‘Hoe was ze echt?’ heb ik altijd de neiging te zeggen: ‘Behoorlijk schoon,’ en daar dan aan toe te voegen: ‘Ik bedoel, volgens de normen van toen.’

Dus goed. Daar is ze, Katherine O’Dell die haar ontbijt klaarmaakt, de nodige ontbijttingetjes uit de koelkast en keukenkastjes bij elkaar scharrelt, waarvan sommige haar blij maken en sommige haar teleurstellen. Waar is het, waar is het, daar is het! Ja! De marmelade. De zon valt door het raam, de rook van haar sigaret kringelt in een sierlijke, dubbele streng opwaarts. Wat zal ik zeggen? Als ze geroosterd brood met marmelade at, was ze als ieder ander die geroosterd brood met marmelade eet, al is de lijn tussen lip en huid, hoe die ook mag heten, messcherp, zelfs als je die niet tot drie meter uitvergroot op een filmdoek ziet.

Daar is ze dus, ze zit geroosterd brood te eten. Ze gaat snel te werk. Ze houdt het sneetje brood voor haar mond, hapt en kauwt, hapt dan weer. Slikt. Dat doet ze een keer of drie, vier, dan legt ze het weer op haar bord. Ze pakt het op voor nog een laatste hap, laat het dan liggen. Waarna zich een korte strijd om genegenheid voltrekt die de geroosterde boterham verliest; een wapperend gebaartje met haar hand, een slingeren tussen afwijzing of zin. Nee, ze hoeft niet meer.

Ze neemt de hoorn van de haak en draait een nummer. Alles was altijd ‘fantastisch!’ als ze aan de telefoon hing, dat beige toestel aan de keukenmuur met een lang gekruld aftands snoer waar je onderdoor moest duiken als zij al rokend heen en weer liep, ‘fantastisch!’ zei en gelijktijdig naar mij knipoogde en met een spitse vinger en een draaiende hand naar haar koffie wees of een glas wijn waar ze net niet bij kon.

‘Fantastisch gewoon,’ zegt ze bijvoorbeeld.

Of ze praat tegen mij, een meisje van een jaar of acht, negen, dat aan tafel zit in een roze katoenen jurk die ze uit Amerika heeft meegenomen. Ze betreft de hond erbij die als een hond in een film onder de tafel zit te wachten op restjes en kruimels. Meestal praat ze tegen het plafond, tegen de plek waar dat de muur raakt. Haar ogen dwalen langs die lijn alsof ze daarboven ideeën hoopt te vinden, of gerechtigheid. Ja, daar is ze op uit. Ze neigt haar hoofd om nog een sigaret op te steken. Ze blaast de rook uit.

Het geroosterde brood is nu compleet vergeten. Het geroosterde brood bestaat niet meer voor haar. De stoel wordt naar achteren geschoven, de sigaret uitgedrukt op het gebruikte bord. Waarna ze opstaat en wegloopt. Iemand an-

ders zal de boel wel opruimen. Want ik zei geloof ik al dat mijn moeder een ster was. Niet alleen op het witte doek en op de planken, maar ook aan de ontbijttafel was mijn moeder Katherine O'Dell een ster.

Een uurtje later loopt ze 'godverdomme, godverdomme' vloekend weer door de keuken. Ze is ruw met borden in de weer. Soms gooit ze de geroosterde boterham door het open raam naar buiten of slaat ze een barst in het bord tegen de rand van de gootsteen. Want Kitty is niet in de buurt. Kitty is boodschappen aan het doen voor het eten, ze heeft een vrije dag, verzorgt haar zus die kanker heeft. Kitty is er nooit als je haar nodig hebt, al was ze er altijd. En als ze thuiskomt, bepakt of bedroefd, was het bord een ongelukje en is Kitty een juweel dat gekoesterd en in de watten gelegd moet worden. Onze huishoudster, Kitty, had een werkster voor het grove werk, een fraaie rolveger en een van de eerste vaatwasmachines van het land. Die kregen we net voor mijn eenentwintigste verjaardag, er is zelfs een foto van: mijn moeder die in een wolk van stoom naast de geopende klep staat, met op de achtergrond Kitty, die er het hare van denkt en het bij haar geliefde grote gootsteen houdt.

Mijn moeder had me voor de gelegenheid in een jurk gestoken. De roze katoenen jurkjes uit Amerika hebben plaatsgemaakt voor overgooiers met drie knoopjes die weer zijn ingeruild voor korte hemdjurken met een verlaagde taille boven knokige, ruwe knieën. Ik ben eenentwintig. Mijn armen zijn zacht en vlekkerig wit. Ik ben te lang. Op mijn verjaardag draag ik een moerasgroen en ziekelijk rozig geval met pompons van tule op een lange tulen rok. Mijn moeder – daar is ze, ze houdt de verjaardagstaart hoog in de lucht – is in het zwart. Ze bevindt zich voor een menigte, waar ik ook tussen

sta. Er spreekt iets gretigs uit de gezichten op die tweede foto. Ik kijk ernaar, jaren na dato, de rode vlekken op hun wangen, hun starende ogen, en ik vraag me af wat ze denken.

In de ban van een ster.

Je raakt niet snel uitgekeken op deze mensen.

Hun ogen bekijken haar vanachter een masker van verrukking, uit hun blikken spreekt geen aantrekkingskracht, eerder rampspoed. Bij sommigen is hun lach pijnlijk geforceerd vanwege de afgunst die elk moment kan toeslaan. Vooral bij de vrouwen. Het valt niet te ontkennen – mijn moeder zorgde ervoor dat vooral vrouwen het vaak flink moeilijk met zichzelf hadden.

Te midden van dat alles bevindt zich mijn eigen eenentwintigjarige gezicht, waarop mijn ongemak om al die belangstelling te zien is naast mijn blijdschap om haar aandacht. De kaarsjes op de taart branden klein en recht. Ik word vastgehouden door de blik van mijn moeder, we zijn omringd door fanatiekelingen en wreedaards. Of misschien komt het alleen door de drank dat ze er zo uitzagen. We zijn omringd door de gezichten van de mensen om ons heen.

Het was een verschrikkelijk feest. Voor mij tenminste. Ik was die zomer net afgestudeerd en de meesten van mijn studievrienden waren al in alle richtingen uitgevlogen. Een paar meisjes van school kwamen te vroeg, in geleende jurken, ze leken geïntimideerd door alle troep in huis, maar het zal eerder door de grootte ervan zijn geweest. Ze gingen in de woonkamer boven zitten, die lukraak was ingericht met meubilair van decors uit de theaters van Dublin, waardoor je altijd een rol speelde, alleen wist je nooit precies welke. Een marineblauwe fluwelen bank met gecapitonneerde rugleuning, een zetel met houtsnijwerk, die voor een Borgia ge-

maakt leek, een beschilderd Scandinavisch krukje. We zaten stijfjes op deze afgedankte verhalen en disten onze eigen tragedietjes op, over onbetrouwbare vriendjes, achterbakse vriendinnen, moeders die een complete nachtmerrie waren. Dat wil zeggen, mijn schoolvriendinnen praatten over hun moeder: ik ben in dit opzicht altijd gepast terughoudend geweest. Die avond werden mijn inspanningen ietwat tenietgedaan door het geluid van haar in de keuken, waar ze Beroemd liep te zijn terwijl de whisky indaalde en het geluidsniveau steeg.

Het was zoeken naar de juiste toon.

Na tienen kwam een stel theaterstudenten aanwaaien die her en der rondhingen. Iemand dimde het licht en zette de muziek harder en Melanie van school raakte naast de badkamerdeur verzeild in een zoenpartij met de voorzitter van de toneelclub. Want ook dat gebeurde aan het eind van de zomer van 1973. Je liep in hinderlagen. Je verliet de kamer om even je neus te poederen en voordat je het wist stond je tegen de muur geplakt tussen een stel graaiende armen en benen.

Omstreeks middernacht arriveerden nieuwe gasten die van de voorstelling in het Gate Theatre kwamen en zich rond de piano verzamelden, waarna het feest uitliep op een zang- en drankgelag zoals op menige zaterdagavond aan Dartmouth Square. Mensen uit mijn moeders klik verplaatsten zich mettertijd naar de woonkamer boven, waar ze werden genegeerd door mijn vriendinnen omdat ze oud waren. Of misschien waren in die dagen alle mannen oud, met hun ruimzittende colbertjes en pakjes peuken, je zag geen verschil tussen vijftwintig en vijfenveertig, iedereen droeg een stropdas.

Door de jaren heen ontving mijn moeder in haar grote

oude keuken een wisselende stoet dikke, drinkende mannen, allen goed gezelschap, sommigen beroemd. Ze zochten hun toevlucht bij haar, kwamen voor een goed gesprek en zorgeloosheid en voor het soort erkenning dat geen weldenkende man in die dagen in zijn eigen huis kon verwachten. Dat waren de mannen die mijn kinderjaren glans gaven. Ze drukten me bankbiljetten in de hand, declameerden Yeats voor het slapengaan, tilden me op schoot om me te plagen of deelgenoot te maken van allerlei geheimpjes. ‘Zie je die man daar? Hij heeft voor de paus gezongen.’ Er waren erbij van wie ik hield en er waren erbij die – misschien wel een beetje uit wraak op mijn moeder – oprecht op mij gesteld waren.

Maar die liefde was voorbij. Ik bedoel dat ik hen op mijn eenentwintigste niet erg spannend vond. Misschien hadden ze hun glans verloren. Verschillende ‘types’. Een handjevol hunkerende echtgenotes. De jonge vrouwen die meekwamen waren ofwel toeristen – dat zag je aan hun Ierse kabeltruien – ofwel te slim en veel te dronken. De mannen die ze aan de haak probeerden te slaan waren toneeltypes, intellectuelen, muzikanten, schrijvers – schrijven deden ze hoe dan ook allemaal – en allemaal waren ze, in elk geval in hun eigen ogen, behoorlijk belangrijk. De gesprekken gingen over werken voor *The Irish Times* of ‘helemaal’ aan het University College Dublin. ‘Moet jij helemaal naar de universiteit?’ Terwijl die nota bene maar drie kilometer verderop was. Hughie Snell moest ‘helemaal naar Montrose’, wat betekende dat hij voor de televisie werkte. Het spreekt voor zich dat uit de kast helemaal een brug te ver was.

Ze liepen allemaal achter Niall Duggan aan, een slijmbal die grossierde in woordspelingen, omkeringen, nep-Iers en *Sic transit*, sonore Latijnse boutades, die altijd veel instem-

ming opriepen, *Carpe, ja, nou en of carpe*. Het was gewaue van de bovenste plank, in hoogdravende taal verpakt, geen grappen over seks, geen kwaad woord over vrouwen. Of eigenlijk geen enkel woord over vrouwen, bedenk ik nu. Behalve onder vier ogen, dan was hij vaak heel schunnig.

Ingewikkeld.

Alles was een verwijzing. ‘Stil nu O’Boyle’ heette bijvoorbeeld zo naar het lied van Thomas Moore en een voorval bij de pisbakken in de Palace Bar. *Stil nu, O’Boyle, het gebulder van uw’ wateren*. Het was allemaal zowel plat als vreemd verheven en zelfs hun wellust was overdreven gestileerd. Stil nu O’Boyle sprak tegen mijn rechterborst over de wonderen van Baudelaire, alvorens over te schakelen naar de linker – voor het geval die zich buitengesloten voelde – voor een schalks terzijde over de jonge Rimbaud. Daarna Duggan zelf die me vroeg: ‘Zou je ooit hitsig kunnen worden van dat personage van Faulkner? En van Salinger dan? Nou en of. Je zou die ellendige lamlul neuken en – nee, nu niet tegensputteren – het verloop van de Amerikaanse literatuur zou er voorgoed anders uitzien. Je zou zijn leven redden en het boek de nek omdraaien. Daar zit het probleem, begrijp je? Daar zit de verraderlijkheid.’ In mijn eerste jaar helemaal aan het UCD kreeg ik van Duggan, die natuurlijk een van mijn docenten was, de toezegging dat ik in ruil voor mijn maagdelijkheid met vlag en wimpel zou slagen, en mijn moeder zei: ‘Ze zou nooit met minder dan al je aardse bezittingen genoeg nemen, Niall,’ gevolgd door: ‘Laat het kind met rust.’

Ze dronken tot hun ogen stijf stonden van de drank – een beetje als drilpudding – en ze blind werden voor al hun onmogelijkheden. Dat is tenminste hoe ik erover dacht, op

mijn eenentwintigste, toen ik geen alcohol dronk omdat het me niet smaakte, en die mannen naar me konden kijken wat ze wilden, want ze waren toch veel te oud en ik was al verliefd op jou.

Op zeker moment zong haar vriend Hughie Snell, zoals hij altijd deed, met zijn hoge, ingetoomde tenor.

‘Als lippen rood en harten zoet
Van liefde ons verhalen’

Hij boog zich er op een of andere manier overheen, zijn mond haalde allerlei toeren uit rondom de klinkerklanken zodat ze er prachtig geperst uitkwamen.

‘Het enige wat mij dan vervu-hu-hu-hult:
Dat u mij nooit vergee-ee-eet!’

Het was een aria uit *Het zigeunermeisje* van Balfe die (en dat hadden we tot vervelens toe gehoord) de jonge Jimmy Joyce bijzonder dierbaar was. Hughie beweerde hopeloos verliefd te zijn op mijn moeder, wat mensen hem gunden, omdat hij overduidelijk homoseksueel was. Hij legde al zijn gekweltheid in het lied, dat zo fraai was, en zijn stem haalde de diepdonkere nacht naar binnen.

Zelfs de academische types zwegen. Ik leunde met tranen in mijn ogen tegen een muur en dacht aan jou, die met je Engelse Olivia de vroege herfst tegemoet aan het interraillen was. Ik vroeg me af waar jullie waren: in Pisa of Verona of Bratislava. Je was bij me weggegaan, dit keer voorgoed. Onze liefde was onmogelijk, zei je. Of nee. Je was toe aan vakantie en Olivia was daar bij uitstek geschikt voor. Er was niets mis met Olivia.

Je hebt me nooit verteld hoe het was. Er kwamen geen anekdotes over smerige treinwagons of Italiaanse *pensionnes* met roze lampenkappen met franje. En je hebt me nooit ver-

teld hoe ze in bed was, al bleef ik het vragen (ik dacht dat het een soort kunstje was dat je onder de knie moest krijgen), jij lachte alleen maar en zei: ‘Niet zoals jij.’

Hughie Snell duwde de laatste noot door zijn getuited lippen en trok zijn wenkbrauwen iets op alsof hij zelf versted stond van de lengte ervan. Er werd geklapt. De pianist tingelde een overgang naar een eenvoudig melodietje op de hoge toetsen, een roep die beantwoord werd door een stem op de trap. We draaiden ons om naar de deur en zagen een flakkering van geel licht gevolgd door de heldere vlammetjes op een verjaardagstaart die door mijn moeder de kamer in gedragen werd. Ze liep langzaam naar me toe, tilde bij elke stap haar voet hoog op. Ze schrééd. Het lied dat ze zong en voor deze gelegenheid had gekozen was de gouwe ouwe ‘Que sera sera’.

Je moet weten dat ze tegen die tijd nog maar zelden zong en zeker niet op het toneel. ‘Ik ben te oud,’ zei ze, en ze herinnerde zich dan misschien een moment van perfectie dat had geleid tot een staande ovatie in Londen of New York of Dublin waar ze nooit meer aan zou kunnen tippen. Maar mijn hemel, mijn moeder had een stem die van alle kanten kwam. Hij gleed uit haar mond en bereikte je dan vanuit de verste hoek. Katherine O’Dell zong niet zozeer, maar ontlokte het lied aan de muren. Ze riep het tot leven en de lucht zinderde van geluid.

Waarna – Nog niet uitblazen! – we samendrongen voor de foto die gemaakt werd door een door de societyverslaggever van *The Evening Press* meegenomen beroepskieker. Mama schonk de lens haar rug en haar gezicht in driekwart profiel. Het was allemaal in scène gezet. Het lijkt geen twijfel dat de taart getimed was, het ronddragen, het kiekje. Dat

weet ik. En ik weet ook dat mijn moeder die avond alleen voor mij zong.

Toen galmden we met zijn allen ‘Happy Birthday’ en blies ik de kaarsjes uit. De taart kwam van de Tea Time Express en zat boordevol room.

Nu ik naar de foto kijk, zie ik dat mijn jurk prachtig is, dat gruwelijke geval van fletse tule. Hij verleent me iets bleeks en interessants. De jurk van mijn moeder is op-en-top een klassieker. Wijde rok, smal lijfje, driekwartmouwen. Hij heeft een boothals met een wit satijnen omslag die, zoals te zien was doordat ze zich half wegdraaide van de camera, overging in een diep uitgesneden kraag, op haar rug uitlopend in twee witte puriteinse punten tot onder haar schouderbladen. Veel bloot. Vroege jaren vijftig, gok ik. Misschien Dior.

Het bijschrift luidt: ‘Katherine O’Dell thuis’, en er is een tweede, kleinere foto, van mijn moeder naast de nieuwe vaatwasmachine, ‘naar het schijnt een van de eerste in Ierland!’ met een opgewekte blik in haar ogen die zegt: ‘Ik heb geen idee hoe ik dit ding aan de praat moet krijgen.’

‘Katherine O’Dell geniet van haar onlangs gemoderniseerde keuken aan Dublins elegante Dartmouth Square’.

Ik heb zo weinig knipsels en ik mis mijn moeder elke dag. Toch kan ik die rotartikelen niet lezen. Ze zijn onleesbaar. Dit stuk – dat ik koester! – is geschreven door een drankzuchtige gifslang die overal in de stad opdook, gekleed in smoking en vlinderdasje. Hij had een auto met chauffeur, en bourgeois vrouwen slaakten daadwerkelijk kreetjes als hij zijn opwachting maakte bij hun feestjes en andere speciale gelegenheden. Dan keerde hij om drie uur ’s ochtends terug naar Burgh Quay, waar hij plaatsnam als Rodins denker alvorens bijvoorbeeld dit te produceren:

Weer thuis van haar laatste triomf op Broadway trok Katherine O'Dell deze week tijd uit om met onze sociëtyverslaggever Terry O'Sullivan te praten over theater- en huishoudelijke zaken. Ze is onlangs in het bezit gekomen van een vaatwasmachine, 'de eerste van het land, dat zou althans goed kunnen, denk ik'. Ze kwam op het idee in Amerika, waar dergelijke voorzieningen de gewoonste zaak van de wereld zijn, dat wil zeggen volgens de veelbereisde muze van uiteenlopende schrijvers als Samuel Beckett en Arthur Kopit. Klinkt de roep van Hollywood? Dezer dagen zwakker. 'Er is voor mij niets dat kan concurreren met de sensatie van zelf op de planken staan.'

Onder de taart schrijft hij:

Eenentwintig. Een huis vol beroemdheden voor het verjaardagsfeestje van dochter Carmel, onder wie Christopher Cazenove, rechtstreeks gearriveerd van zijn optreden in het Gate Theatre, collega-acteur Hughie Snell, filmimpresario Boyd O'Neill, architect Douglas Kelly met echtgenote Jenny en dochter Máire, die net cum laude is afgestudeerd. Máire heeft plannen om in de reisbranche te gaan werken.

Máire is, uiteraard, het mooiste meisje van de avond. Ze is niet in de reisbranche gaan werken. Ze trouwde en verhuisde naar Monkstown. De verslaggever sloeg de plank eveneens mis met mijn naam, op mijn eigen verjaardagsfeestje nota bene. Ik heet geen Carmel, Joost mag weten waar hij

dat vandaan had. Ik heet Norah FitzMaurice.

Ik bekijk het knipsel en vraag me af waarom uitgerekend dat bewaard is gebleven, terwijl verder zoveel voorgoed verdwenen is. De foto is zo nep, was dat zelfs toen al, maar de jaren hebben alles op een of andere manier waar gemaakt: Katherines blote rug zo elegant, de levendige gezichten voor haar, mijn eigen gezicht (beneden op taarhoogte, mischien zat ik op een stoel) trouwhartig en stralend naar haar opgeheven. Haar sierlijke profiel dat op me neerkijkt.

De kop, het artikel, het wijst allemaal naar dat ene, de actrice en het kind dat in haar schaduw stond. De foto draagt bij aan de leugen dat ik een minder geslaagde kopie van mijn moeder ben, dat zij tijdloos was en ik dat niet ben – het icoon brengt een gewone sterveling voort. Maar dat was niet hoe het tussen ons was. Zo zagen wij onszelf niet.

Het was een prachtige jurk, de misschien-Dior, dat zie ik nu wel, maar zoals ik mij haar die avond herinner, droeg ze een haarstukje waar ik me rot voor schaamde. Ze verfde haar haar in een tijd dat andere vrouwen hun haar niet verfd, tenminste niet zo donker, en haar gezicht was, volgens haarzelf, op. Katherine O'Dell was vijfenveertig. Ze was geen vijfenveertig zoals mensen tegenwoordig vijfenveertig zijn. Ze rookte dertig sigaretten per dag en dronk van zes uur tot wanneer dan ook. Mijn moeder at nooit groente, tenzij ze aan de lijn deed; ze bezat, zover ik weet, geen schoenen zonder hakken. Ze praatte de hele dag en raakte 's avonds verbitterd, als door de wijn haar gezicht pafferig werd en haar ogen heel groen.

Hoewel ze naast haar nieuwe witgoed poseerde alsof het voor *Life Magazine* was, was Katherine O'Dell op haar vijfenveertigste eerlijk gezegd passé. Professioneel, seksueel.

In die dagen ging een vrouw zodra ze dertig was naar huis en trok de deur achter zich dicht.

Het valt dan ook alleen maar te prijzen dat mijn moeder weigerde de handdoek in de ring te gooien. Dat ze een feest gaf en geld stak in een jurk van Ib Jorgensen voor mij en de oude dozen en kisten doorvlooiden naar iets wat ze zelf nog aankon. Nog één keer.

Ze was zwanger de eerste keer dat de jurk om haar heen zwierde. Ik herinner me dat ze me dat vertelde toen we ons klaarmaakten voor die avond. Ze plukte aan de stof onder de hoge taille en zei: ‘Kijk, plek genoeg voor twee.’

Daar stonden we voor haar slaapkamerspiegel, ik buiten de jurk terwijl zij zich mij herinnerde in de jurk, in haar. Toen ze in verwachting was had ze maar een paar smokkelcentimeters nodig gehad, vertelde ze. Meer niet. En een hogere boezem. ‘Bh-bandjes ophijsen en de boel hangt niet meer!’ zei ze. ‘Hupsakee naar boven! Niemand die het ziet.’

Ze zei niet waarom zo iets verborgen zou moeten blijven en ik vroeg het niet. Ik wist dat ik haar heimelijk geluk was.

‘Hupsakee naar boven!’ zei ze, en ze tastte mijn haar hoog op mijn hoofd op.

Ik was het beste dat er was.

‘Je bent prachtig,’ zei ze, toen ik een moerasgroene pompon van mijn schoot raapte en liet vallen.

Ik was trouwens met vlag en wimpel geslaagd. Niet dat dat er nu toe doet. In het geheel niet. Maar laat die avond, misschien wel kwaad vanwege de taart, zei Duggan dat het allemaal door mijn tietten kwam. Ik had echt intelligent ogende tietten.

‘Rot op, Niall,’ zei ik.

En dat is nog iets wat ik niet kan verklaren, het feit dat ik me zo tot hem aangetrokken voelde. Hij was degene met wie

ik wilde praten, waar we ons ook bevonden.

‘Verbeelding is moord,’ zei hij. ‘Maar dat weet jij al. Diep vanbinnen weet jij dat.’

‘Verbeelding is verbeelding,’ zei ik.

‘Wie ga je vermoorden?’ en hij wuifde met zijn hand naar achteren, naar alle aanwezigen.

‘Wat dacht je van jou, Niall? Ik zou jou kunnen vermoorden, als je wilt.’

‘Dat heb je al gedaan, schat. Dat heb je al gedaan.’

De zweetdruppeltjes moesten zich bij hem door zo’n dikke, witte huid persen dat de beste man er in mijn ogen al behoorlijk dood uitzag.

Hij was pas achtenveertig. Niet te geloven. Ik moest het opzoeken, nagaan of het echt klopte. Niall Duggan dronk en werd weer nuchter en dronk weer, randde zijn studentes aan en snauwde zijn studenten af, belazerde zijn collega’s en gaf baantjes aan zijn vrienden, van wie er velen middelmatig waren. Toen ik eenentwintig was, dacht ik dat hij al had afgedaan, maar hij leefde nog wel dertig jaar verder, bleef dat gif maar rondstrooien.

Mijn moeder stierf in 1986. Laat ik dat maar alvast gezegd hebben. Ze was achtenvijftig.

En ik vond het de avond van mijn eenentwintigste verjaardag onverdraaglijk als ze naast me stond, herinner ik me. Ze puilde uit de zwarte jurk, haar vetrolletjes vergden rond de taille het uiterste van de naden en de hele uitdossing rook naar achter in de klerenkast. Dit waren de jaren zeventig, wij waren veel te modern voor zwart en het woord vintage werd alleen voor wijnjaren gebruikt. De jurk was een kostuum, ze zag er achterlijk in uit, vond ik. Zo dus. Wist ik al dat ze gek was? Net zoals alle moeders in de ogen van hun

dochters gek zijn, doen alle moeders het altijd fout.

Er was een fase in het drinken waarin de gezichten vertraagden en de kamer volliep met moeizaamheid. Mensen vervielen in herhaling of liepen plotseling weg. En net als het te netelig werd – een ruzie in de hoek, een huilende vrouw op de overloop – werd er andere muziek ingezet. Als je naar beneden ging, zag je dat het feestje zich naar de keuken had verplaatst, met een paar muzikanten om de tafel die na een laat optreden in een plaatselijke kroeg waren aangeschoven, lieflijke eerste klanken van mandolinesnaren, trillingen en voorbodes van liedjes die dadelijk zouden klinken.

Een avond als deze had ook een sterk politieke kant. Het was een vuistregel dat hoe later de gasten, des te meer sympathie voor de republikeinse zaak, en deze muzikanten kwamen als allerlaatsten binnen. Een groepje mannen in suède jasjes en met brede stropdassen, ieder met zijn eigen variant van gezichtsbehandling – zoals ook te zien is op de hoes van hun eerste album, dat later dat jaar uitkwam. De een had bakkebaarden, de ander een lange hoefijzersnor en een van hen had plukjes haar die aan weerszijden uit zijn wangen opschoten. Als je alles bij elkaar stopte, dacht ik altijd, had je een complete baard.

In de stilte na een nummer wachtten we – alsof wachten iets tastbaars was – op Máire Rähilly, *Toe dan. Kom op*. Een zangeres naast wie mijn moeder bijna gewoontjes afstak; met een schrijnende stem die dwars door je ziel sneed was ze levend verdriet en puur wild. En het lied dat Máire Rähilly zong, toen ze haar hoofd hief om het te zingen, was in het Iers. Mijn studievriendinnen huiverden toen dat tot ze doordrong en keken om zich heen alsof ze een smoes zochten om te kunnen gaan.

Maar niemand ging. Niemand vertrok of zag zich ooit genoodzaakt te vertrekken tijdens een avond aan Dartmouth Square. Niemand nam afscheid, men loste gewoon op in het donker. En hoewel mijn moeder altijd een glas in haar hand had, werd ze op die avonden steeds schitterender nuchter. De verhalen de volgende dag gingen nooit over Katherine O'Dell die Prospera was in een storm van drank en illusie. Ze was de gastvrouw, degene die alles naar een hoger plan tilde, die een stapje achteruit deed en alles wat God verboden had liet gebeuren.

Ik herinner me niet veel van eventuele voorbereidingen, er waren in elk geval geen hoofdbreken over wie er uitgenodigd moesten worden. Ze belde een stuk of tien, twaalf mensen en er stonden er zestig op de stoep, of honderdzestig, die elkaar allemaal kenden, op zijn minst van naam. Onder hen gezworen vijanden – zelfs van de gastvrouw. Ik leerde al vroeg haar te redden: mijn moeder met ten hemel geslagen ogen tegen een muur, klemgezet door een vroegere schoolvriendin: 'Ik heb jou nooit gemogen, Katherine, al die jaren niet. Waarom weet ik niet. Ik heb geprobeerd je aardig te vinden. Het lukt me gewoon niet.'

Dublin was in die dagen klein, een dorp, zelfs de pestkoppen waren klein, maar het geroddel was kolossaal, en ik weet dat het niet gezond was, maar ik mis het. We zijn sindsdien allemaal erg van elkaar losgekomen, dat wil zeggen evenwichtiger geworden.

En hoewel hij erbij staat op de foto, heb ik van die avond geen sterke herinneringen aan Boyd O'Neill. Hij was lang. In grotere gezelschappen leek hij altijd maar wat rond te dwalen. Omstreeks middernacht zag je hem in een hoek

kibbelen met zijn oude vaste ruziemaat Niall Duggan. Twee kemphanen waren het: O'Neill imposant en lang in coltrui en colbertje, Duggan een wanordelijke verschijning in zijn pak vol vlekken. De één een lange kromme, de ander een kort propje, dicht bij de grond. Zo zie ik hen tegenwoordig in gedachten voor me, als een spotprent in *Dublin Opinion*, een en al ijdelheid en komische agressie, maar ook gevaarlijk. Ik bedoel, ze drongen bij je naar binnen.

Natuurlijk moest je ze binnenlaten. En ik gaf Boyd O'Neill nooit veel ruimte. Hij was trouwens ook te knap voor me. Maar ik voelde me aangetrokken tot Duggan, die een zeldzame gave had om in je hoofd binnen te dringen – die ietwat uitpuilende grijze ogen van hem – het was alsof hij via je huid zijn weg weer naar buiten aan het vechten was. Ik was een jonge vrouw, zag er leuker uit dan ik dacht, maar ik denk niet dat Niall Duggan me wilde bezitten of penetreren, veeleer wilde hij mij *zijn*. Of niet langer mij zijn.

Is dat een ding? Zoals mijn dochter zou kunnen zeggen. Is dat tegenwoordig een ding?

En ik denk dat het allemaal verschrikkelijk voor hem was. Dat wanneer hij tegen een intelligente vrouw van eenentwintig stond te praten, hij door al het rumoer in zijn hoofd zijn eigen gedachten niet meer kon horen.

Als je dan, in de rafelranden van de avond, weer naar boven ging voor een zoekgeraakte jas of tas, zag je de ontvangstkamers leeg en een janboel, de meubels schots en scheef, en overal de silhouetten van flessen en glazen als een miniatuurstadsgezicht, dat zich had uitgebreid over tafels en dressoirs. Een ongekende zooi. Kitty zou zich er de volgende dag doorheen ploegen, geen acht slaan op glasscherven

als ze in de weer was met stoffer en blik, zonder oog voor of oordeel over de inhoud van de asbak. Mijn moeder mocht schaamte veinzen, ik wist dat Kitty onaangedaan was door ons leven. De details interesseerden haar niet. Ze had genoeg zorgen van zichzelf.

Maar nu loop ik te ver op de dingen vooruit.

Zoals misschien overbekend is, werd mijn moeder in 1980 opgenomen in een psychiatrische inrichting na een aanval op diezelfde Boyd O'Neill, een filmproducent die in Ierland beroemder was dan daarbuiten. Ze schoot hem in de voet – en riep daarmee meteen tig Dublinse kwinkslagen in het leven. Maar het was ook vreselijk onthutsend, niet in de laatste plaats voor O'Neill, die met enig gevaar voor reputatieschade een aanklacht wegens poging tot moord indiende. Mijn moeders optreden na haar aanhouding gaf de verdediging goede hoop – het was zo beroerd dat we dachten dat het wel echt moest zijn. Ze lachte op de verkeerde momenten, neuriede voor zich uit en trok aan haar haar. Toen de zaak uiteindelijk voor de rechter kwam, hadden we niet een maar twee gedweeë psychiaters gevonden die verklaarden dat ze krankzinnig was. Ze verliet de rechtbank in hetzelfde witte busje als waarmee ze gekomen was. Na nog eens drie jaar werd ze uit het gesticht ontslagen, stijf staand van de pillen – een schim van wie ze was, een vrouw die al snel ongeneeslijk ziek zou blijken en die op straat onzichtbaar was voor degenen die haar tegenkwamen.

O'Neill – en ik vind het heel belangrijk om dat te vermelden – heeft in diezelfde jaren verschillende ziekenhuisopnames moeten ondergaan. Hij bracht vrijwel net zoveel tijd in instellingen door als mijn moeder. Wat de kranten omschreven als het verlies van zijn grote teen was in feite een

slordige, splinterige wond die tijdens een vijf uur durende operatie werd gedicht en vervolgens weigerde te genezen. Er waren vier afzonderlijke amputaties nodig terwijl ze het probleem steeds hoger langs zijn aangedane rechterbeen najoegen. Hij leefde op antibiotica. Hij heeft nooit meer gewerkt. De laatste, meest geslaagde amputatie eindigde net onder zijn knie, maar hij vond de prothese ondraaglijk lastig en de fantoompijn hield hem uit zijn slaap. Mijn gestoorde moeder schoot Boyd O'Neill in de voet en de hele wereld vond dat ergens nogal grappig. Maar 'grappig' is niet het goede woord. Of het is maar één woord. Voor wat daar was gebeurd.

Ik was achtentwintig ten tijde van de aanval. Ik zwoegde nog een jaar of wat verder, maar op een dag lukte het me niet meer naar mijn werk te gaan. Ik ben een boek aan het schrijven, zei ik. En toen werd dat waar. Ik schreef niet één, maar veel boeken. Maar ik schreef nooit dat ene boek dat ik moest schrijven, dat ene boek dat erom schreeuwde geschreven te worden, het verhaal van mijn moeder en de wond van Boyd O'Neill.